

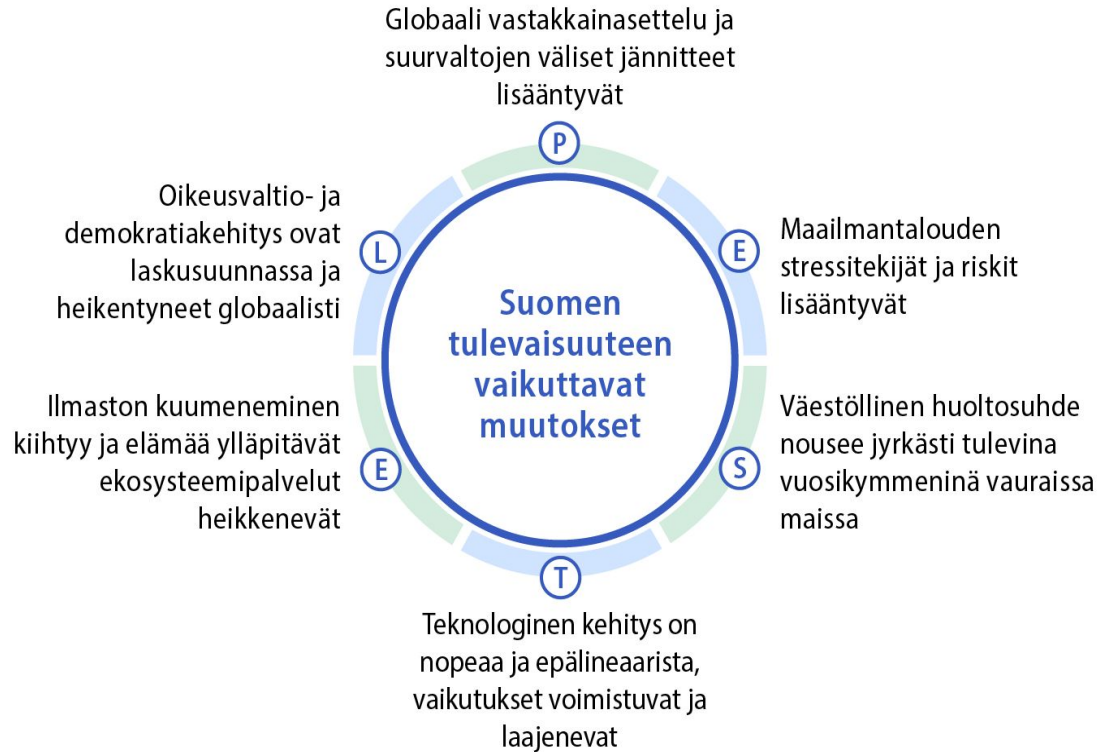
Tulevaisuusvaliokunta: Asiantuntijapuheenvuoro

Demos Helsingin Asiantuntijapuheenvuoro tulevaisuusvaliokunnalle

11.2.2026

Atte Ojanen, tutkimuspäällikkö

Vera Djakonoff, vanhempi asiantuntija

Nämä haasteet edellyttävät reaktiivisuuden sijasta yhteisiä kansallisia vastauksia.

Lupaukset paremmasta (tulevaisuuden) yhteiskunnasta voidaan lunastaa vain, jos meillä on kykyä ylivaalikautiseen toimintaan.

Tulevaisuusselonteon 1. osa: Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Miksi ylisukupolvinen päätöksenteko
on haastavaa?

Lyhytjäteisyydelle on useita syitä

1. Inhimilliset vinoumat
 - ◇ kognitiiviset ja motivationaaliset realiteetit, oman edun tavoittelu, viivyttely
 2. Poliittisten instituutioiden piirteet
 - ◇ vaalisyklit ja kannustimet, media, indikaattorit, budjettisyklit
 3. Epävarmuus tulevaisuudesta
 - ◇ tiedollinen epävarmuus, taloudellinen diskonttaus
- Eri syyt korostuvat riippuen politiikkaongelmasta. Täten lyhytjäteisyyten on myös erilaisia ratkaisuja eri vaiheissa politiikkaprosessia.

Työntö:

Taustalla vaikuttavat arvot, toiveet ja uskomukset, jotka muovaavat sitä miten lähestymme tulevaisuutta.

Visiot,
Konsensus
Normit
Tulevaisuusvalta
Usko tulevaisuuteen

Instituutiot,
Indikaattorit
Vaikutustenarviointi
Mandaatit
Velvoitteet

Veto:

Rakenteet, järjestelyt ja työnjako, jolle tulevaisuuden huomioiva politiikka ja sen legitimitteetti rakentuvat.

Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus vaatii sekä poliittista kysyntää että tarjontaa.

1: Konsensukselle perustuvat kansalliset vastaukset (Työntö)

Miksi:

Monet tulevien sukupolvien elämään vaikuttavat muutokset ja haasteet ovat jo nähtävissä. Ratkaisut näihin edellyttävät ylivaalikautista, pitkän aikavälin sitoutumista suurten haasteiden ratkaisemiseen. Tarvitsemme kykyä muodostaa **riittävää konsensusta tavoitteista**, valittujen ydinhaasteiden ympärillä (esim. mielenterveys, väestöpolitiikka). Aikaisempina esimerkkinä mm. parlamentaarinen TKI-työryhmän T&K rahoituslaki vuoteen 2030.

Miten:

- Puolueiden visio- ja yhteistyö esimerkiksi tulevaisuusselontekoon nojaten
- Parlamentaariset työryhmät
- Hallitusneuvottelujen käytännöt
- Kansallisille visioille ja tulevaisuusnäkemykselle perustuva kansainvälinen- ja EU-vaikuttaminen

2: Tulevaisuuskeskustelun systematisointi (Työntö)

Miksi:

Tulevat sukupolvet eivät ole edustettuina päätöksenteossa automaattisesti ja tulevaisuusnäkökulman esilläpidon pitää olla jatkuva ja tietoinen valinta. Näin myös kansalaiset osaavat vaatia pitkän aikavälin politiikkaa. Emme kuitenkaan tarvitse uutta "ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden" **rinnakkaista** keskustelua vaan ylisukupolvisuuden näkökulman **sisällyttämistä** politiikan prioriteetteihin (esim. hyvinvointi ja terveys, turvallisuus, osaaminen, talouskasvu, teknologinen kehitys, ilmastonmuutos).

Miten:

- Tulevaisuusvaltaa laajentavat kansalaiskeskustelut ja deliberaatio, esim. tulevien sukupolvien edustamiseksi ja päätöstentekijöiden sitoutuminen näiden tuloksiin
- Tulevaisuuslukutaidon vahvistaminen kansalaistaitona varautumisen ohella
- Tulevaisuusselonteon soveltaminen kansalaiskeskustelun synnyttämiseksi

3: Ennakointi, vaikutustenarviointi ja mittarit hallinnossa

(Veto)

Miksi:

Ylisukupolvinen päätöksenteko edellyttää **kyvykkyyksiä ja mekanismeja** siihen läpi valtionhallinnon. Tarvitaan siis parempia työkaluja liittyen pitkän aikavälin ennakointiin, vaikutustenarviointiin ja indikaattoreihin. Nämä edellyttävät tietoisia ja näkyviä panostuksia.

Miten:

- Tulevaisuusselontekotyön, ministeriöiden yhteisen tulevaisuustyön sekä kansallisen ennakointijärjestelmän vahvistaminen ja resurssointi
- Hallinnon ylimmän johdon kytkeminen vahvemmin ennakointiin sen oikea-aikaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden vahvistamiseksi, esim. tukien lainvalmistelua
- Ylisukupolvinen vaikutustenarviointi lainvalmistelussa, ja sen ohjeiden täydentäminen esim. lapsi- ja ympäristövaikutusten arvioinnin perusteella
- Indikaattorit näiden pidemmän aikavälin vaikutusten mittaamiseen ja seuraamiseen.

4: Institutionaaliset uudistukset (Veto)

Miksi:

Julkisen hallinnon ja päätöksenteon toimintaedellytyksiä määrittävät olemassa olevat instituutiot, jotka luovat pysyvyyttä ja sitoumusta, mutta joita voidaan myös **uudistaa**. Ylisukupolvisella päätöksenteolla tulee olla institutionaalinen **oikeutus ja laaja legitimizeetti**: tarvitsemme instituutioita, jotka edustavat tulevien sukupolvien intressejä ja pitkäjänteisen politiikan toimeenpanoa, seuranta ja arviointia.

Miten:

- Uudet poikkihallinnolliset tehtävät (esim. ilmiölähtöinen budjetointi, ennakoiva säädösvalmistelu ja vaikutustenarviointi, politiikkakoherenssi)
- Uudet instituutiot: Esimerkiksi tulevien sukupolvien valtuutettu, kansainväliset elimet
- Olemassaolevien instituutioiden vahvistaminen: TuVin toimivallan mahdollinen laajentaminen (mietinnöt/ponnet), riippumattomat asiantuntija- ja tutkijapaneelit
- Perustuslailliset kirjaukset tulevien sukupolvien oikeuksista
- Vaalijärjestelmän uudistaminen, demokratiainnovaatioiden juurruttaminen

Eteenpäin: sukupolvisitoumus lakiin?

- Ylisukupolvisesti oikeudenmukainen päätöksenteko vaatii monenlaisia ratkaisuja riippuen ongelman juurisyistä, yhdistän sekä **poliittista kysyntää että tarjontaa**
- Tärkeää on, että ylisukupolvisuus **ei siiloudu omaksi politiikan lokerokseen**, vaan läpileikkaa politiikkasektoreita, hallintoa ja lainvalmistelua
- Edellä esitettyjä mekanismeja voitaisiin yhdistää myös **tulevaisuuslaiksi**, josta esimerkki on Walesin Tulevien sukupolvien hyvinvointi –säädös vuodelta 2015, jossa perustettiin tulevien sukupolvien valtuutettu, joka valvoo, tutkii, arvioi kestävän kehityksen toteutumista
 - ◇ Suomella kuitenkin enemmän olemassa olevia instituutioita, joita vahvistaa
 - ◇ Myös YK:n tulevaisuushuippukokouksen sitoumukset syksyltä 2024 sekä Euroopan komission strategia sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta tulevana kuukausina.
- Tärkeää, on ettemme keskity vain nykyisten intressien suojeluun, vaan luomme **tulevaisuususkoa ja jaettua visiota uudistuvasta Suomesta** (mm. investoinnit, kestävät teknologiat).

Kiitos!